

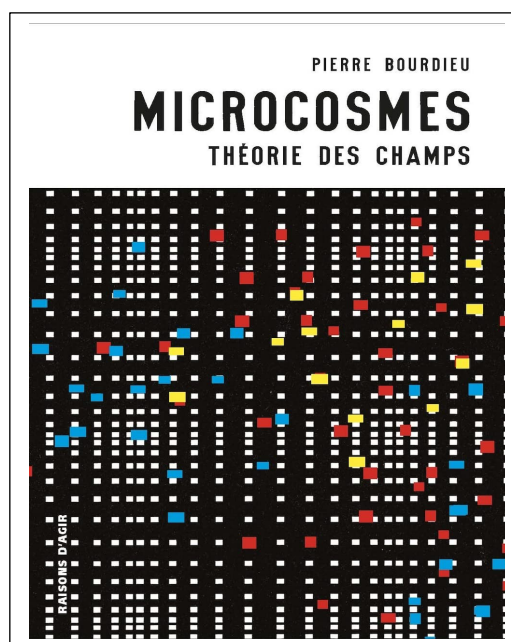
Feltanalysen som ufuldendt projekt

Anmeldelse af Carsten Sestoft

Pierre Bourdieu, *Microcosmes. Théorie des champs*. Raisons d'agir, 2022.

Dette er ikke så meget en anmeldelse som et forsøg på at sige noget om, hvad man finder i denne bog af Bourdieu om feltanalyse. Han annoncerede fra 1987 og frem flere gange, at han var i gang med et større værk om feltteori. I 1990'erne lagde han en plan for bogen og genskrev et antal tidligere udgivne feltstudier til formålet. Med den foreliggende bog realiseres Bourdieus projekt endelig, omend ikke helt som Bourdieu planlagde. Den er redigeret af Jérôme Bourdieu (en af Bourdieus tre sønner) og Franck Poupeau, som i slutningen af 1990'erne var

ph.d.-studerende under Bourdieu på Collège de France. De tager udgangspunkt i Bourdieus håndskrevne plan fra 1995, som er gengivet som faksimile på side 6, og de genskrevne tekster, men af et antal grunde afviger det endelige resultat fra det planlagte. Det gør de rede for i den indledende "Udgivernes note" (side 7-23). Sammen med to indekser og to korte bibliografier er denne indledning det eneste, som udgiverne har skrevet: Al resten er skrevet af Bourdieu. Desværre er det ofte uklart hvornår og til hvilken sammenhæng. Kildehenvisningerne er mærkværdigt uklare, eksempelvis er det ikke helt klart, hvorfra de næsten hundrede sider (557-648) om "Elementer til en almen feltteori" stammer fra, måske var de en del af Bourdieus projekt fra 1990'erne. Bourdieus "Introduktion. Felt som princip

for genstandskonstruktion” (side 25-32) er tilsyneladende skrevet til en græsk udgivelse fra 1992 med tre feltanalyser – og i øvrigt en fremragende tæt tekst.

Planen fra 1995 indeholdt syv kapitler i et forløb, der begyndte med Bourdieus to første tekster fra 1971 om Weber og det religiøse felt (kapitel 1) og fortsatte med haute couture-feltet (kapitel 2), det politiske felt (kapitel 3), det videnskabelige felt (kapitel 4), det juridiske felt (kapitel 5), det økonomiske felt med det litterære felt som homologieksempel (kapitel 6) og magtfeltet (kapitel 7). I parentes med spørgsmålstegn anføres artiklen ”Socialt rum og ’klasse’-genese”. Til slut følger de anførte ”Elementer til en almen feltteori”.

Udgiverne har så besluttet, at der manglede for meget til at Bourdieus plan kunne realiseres. Introduktionen manglede, og de afsluttende elementer indeholdt kun noget om forskellen på kraftfelt og kampfelt og om kapitalformer i felter. Desuden havde Bourdieu efter 1995 publiceret flere væsentlige feltanalyser: artiklen om det økonomiske felt fra 1997 (der sammen med artiklerne om parcelhusmarkedet fra 1990 blev samlet i bogen om ”økonomiens sociale strukturer” fra 2000), om det bureaukratiske felt i 1997 og om forlagsfeltet i 1999. Dertil kom, at så mange vigtige feltanalyser var publiceret i bogform allerede, fx *Homo academicus* (1984) eller *La Noblesse d’Etat* (1989). De valgte derfor at forholde sig lidt friere til bogprojektet ved at indskrive det som første bind i en bogserie med feltanalyser. Serien hedder ligesom det foreliggende bind *Microcosmes*, udgives på forlaget Raisons d’agir og er beregnet dels til at udgive flere af Bourdieus felttekster (fx om biskoppernes eller arbejdsgivernes felt), dels til at sammenstille dem med nyere feltanalyser.

Det foreliggende værk er således ikke tænkt som et monument over Bourdieus indsats, men som en indledende udforskning af feltbegrebets potentialer, der er orienteret mod nye feltanalyser. De udførte feltanalyser genindsættes dermed i en dynamisk sammenhæng, hvor deres karakter af etaper i en fortløbende udforskning af, hvad felter er, og hvordan de ligner og adskiller sig fra hinanden, atter bliver synlig.

I valget af tekster til bogen har udgiverne valgt at bevare Bourdieus fokus på de undersøgte felters grad af institutionalisering. Jeg må indrømme, at jeg ikke helt forstår, hvordan den strukturerer bogen. Det bureaukratiske felt er selvfølgelig stærkere institutionaliseret end forlagsfeltet, ligesom det litterære felt er svagere institutionaliseret end det videnskabelige. Men det er ikke specielt synligt i bogens struktur, forekommer det mig. Desuden har de i forlængelse af Bourdieus brug af fetichismebegrebet i forståelsen af haute couture-feltet arbejdet med at fokusere på andre generaliserbare begreber til forståelse af felter som universalisering og autonomisering. For at udbygge dette er nogle mindre tekster medtaget som tillæg til de enkelte kapitler.

Resultatet er, at den foreliggende bog på sine syv hundrede sider indeholder følgende: Kapitel 1 handler om det religiøse felt, kapitel 2 behandler to felter præget af fetichisme, nemlig haute couture og politik, kapitel 3 angår to felter med særligt fokus på autonomi, det litterære og det videnskabelige felt, kapitel 4 handler om to analyser af felter med tendens til universalisering, nemlig det juridiske og det bureaukratiske, kapitel 5 tager fat på to felter, hvor virkningen af dispositioner ses, nemlig det økonomiske felt og forlagsfeltet, og kapitel 6 behandler modellen for det sociale felt. Kapitel 7 indeholder de nævnte ”Elementer til en almen feltteori”, der som sit sidste afsnit 7.7 har nogle hidtil uudgivne noter om felter fra Bourdieus hånd.

I dette realiserede projekt er ifølge udgiverne tre aspekter underbelyst, nemlig for det første magtfeltet (dvs. det metafelt, som influerer på rammerne for de øvrige felter), som stort set er udeladt, for det andet det særdeles interessante spørgsmål om felters transnationale dimension, og for det tredje de statistiske metoder til feltanalyse, især selvfølgelig korrespondanceanalyse.

Man kan undre sig over, at udtrykket det "sociale felt" har fået indpas i bogen. Bourdieu bruger ganske vist selv udtrykket en passant i artiklen fra 1984 (bl.a. side 503), som indgår i kapitel 6, men overskriften var "Det sociale rum og 'klasse'-genese". Udgiverne tilføjer imidlertid undertitlen: "modellen for det sociale *felt*". Det anfører de ikke nogen begrundelse for. På det punkt er det uheldigt, at der er så lidt metakommunikation om bogens sammensætning og valg. Udgivernes indledning er ikke til megen hjælp i den sammenhæng. Det uheldige er, at brugen af feltbegrebet om det sociale rum gør kategorien felt uklar. I det sociale rum er der ikke nogen specifikke adgangskrav eller specifikke kapitalformer som i et juridisk eller litterært felt. Der er ingen *illusio*, som danner grundlaget for en konkurrence om noget fælles. At bruge betegnelsen socialt felt bidrager derfor til at gøre det uklart, hvad et felt er, og dermed til at gøre begrebet mindre anvendeligt i praksis.

Alt i alt er der tale om en bog med en betragtelig grad af kompleksitet. Derfor er den svær at anmelde som sådan, synes jeg. For at kunne vurdere den som en invitation til at lave nye feltanalyser ville jeg for det første gerne have kunnet forholde mig til forskellen på de gamle og nye versioner af de enkelte feltanalyser. Hvad har Bourdieu ændret i teksterne i 1990'erne, og hvor peger det hen? Er det bare detaljer og lidt krydsreferencer, eller er der tale om nytænkning af væsentlige indsigter? At svare på det ville kræve et nærmest filologisk studium, som jeg ikke har haft tid til at foretage her.

For det andet ville jeg gerne have haft energi og hjernekapacitet til at få et klart greb om det problem, som udgiverne nævner i deres indledende note (side 10): nemlig at projektets ufærdighed fra Bourdieus hånd betyder, at bogen mangler den autoritative gennemskrivning, som kunne sikre, at feltbegrebet var konsistent hele vejen igennem. Som det er nu, varierer feltbegrebet formentlig noget, både mellem de enkelte feltstudier og mellem de forskellige mere teoretiske formuleringer i Bourdieus græske introduktion, i elementerne til den almene feltteori og i den uudgivne note om felter. Måske er det ikke et problem, hvis formålet er brugsorienteret.

I introduktionen side 25-32 afslutter Bourdieu med at skrive, at selve projektet med at lave feltanalyser har noget umådeligt og grænseløst ("démésuré") over sig:

For at kunne gå ind i det særegne ved et felts historiske konfiguration må man hver gang beherske hele den litteratur, som er viet til et univers, der på grund af en forhastet specialisering er blevet kunstigt isoleret. Man skal også give sig i kast med den empiriske analyse af en metodisk udarbejdet case med den viden, at nødvendigheden i den teoretiske konstruktion stiller alle mulige ekstra krav til de empiriske fremgangsmåder, i en grad, så man ofte føres til metodiske valg eller tekniske operationer, som i et positivistisk perspektiv, der altid ukritisk underlægger sig det givne i dets fremtræden, risikerer at fremstå som ubegrundede friheder, hvis ikke ligefrem letsindig skødesløshed. Man kunne her tage eksemplet med det universitære felt, hvor den absolutte nødvendighed

af at situere dette felt i magtfeltet gjorde det nødvendigt at anvende grove og synligt utilstrækkelige indikatorer; eller det paradigmatisk eksempel med studiet af feltet for de højere læreanstalter, hvor forsøget på at gøre feltet i dets helhed synligt, mod den lige så upåklagelige som teoretisk og empirisk absurde detaljering i minutløse monografier om enkelte læreanstalter, fører til umådelige vanskeligheder, der sommetider er uoverstigelige i praksis.¹ (side 31)

Man ser her den heroiske strukturalisme, som Jean-Louis Fabiani kaldte det i undertitlen til sin bog *Pierre Bourdieu* fra 2016. Medmindre man er heroisk eller tragisk anlagt, er det jo noget demotiverende at indlade sig på et feltanalytisk projekt, der fra begyndelsen er dømt til at være utilstrækkeligt, hvis ikke ligefrem fejlslagent. Og hvordan skelner man i et forskningsarbejde mellem en utilstrækkelighed, som skyldes opgavens uoverkommelighed og dermed er i orden, og en, der blot er udtryk for faktisk letsindig skødesløshed? I stedet for som anledning til individuel fortvivlelse kunne man måske læse det som en opfordring til kollektiv ambition, som især humanistisk kulturforskning kunne have fordel af. Lav projekter, som er store og fælles og frembringer en viden, som kan bruges kumulativt. Med store systematiske kortlægninger kunne man befri sig fra enkeltmandsforskningen, der af mangel på alternativer alt for ofte begrænser sig til teksttolkning.

Noter

- ¹ Det første eksempel henviser til *Homo academicus* (1984), hvor Bourdieu antagelig siger til, at social herkomst, antal børn, bopæl (især fordelt på de parisiske arrondissement), religion (især jødisk versus katolsk), tildelte ordner, optræden i *Who's Who* eller *Le Bottin mondain*, etc. bruges som indikatorer på de undersøgte professorers integration i polerne i magtfeltet. Det andet eksempel henviser til *La Noblesse d'Etat* (1989).